

«No és que no m'agrade el valencià, és que no es pot usar»: pràctiques i ideologies lingüístiques entre adolescents castellonencs d'origen immigrant

*“It’s not that I don’t like Valencian, it’s just that you can’t use it”:
Language practices and ideologies of migrant adolescents
in Castelló de la Plana*

Avel·lí FLORS-MAS

Centre de Recerca en Sociolingüística i Comunicació. Universitat de Barcelona

Data de recepció: 31 de març de 2019

Data d'acceptació: 29 de maig de 2019

RESUM

Aquest article explora les pràctiques i ideologies lingüístiques d'una mostra d'estudiants de quart d'ESO d'origen immigrant de Castelló de la Plana a partir d'una anàlisi qualitativa dels discursos en què recontextualitzen les seues pràctiques lingüístiques en diferents espais de socialització. L'objectiu és entendre els processos de formació dels seus repertoris i identitats lingüístics, i saber fins a quin punt esdevenen *nous parlants* del català i/o del castellà. Els resultats mostren que la llar es configura com l'únic espai en què encara predomina l'ús de les llengües immigrants, i que les aules apareixen com l'únic espai d'aprenentatge i de pràctica limitada del català. El camp de la socialització amb iguals, en canvi, està marcat per un ús restringit de les llengües immigrants i per un ús extensiu del castellà, que consideren clau per a la creació de noves relacions en la societat d'acollida. Tot i que no es detecta un rebuig explícit del català, al qual reconeixen una certa legitimitat en clau territorial i històrica, el veuen com un recurs limitat al seu grup de parlants nadius, del qual no se senten part.

PARAULES CLAU: nous parlants, immigració, pràctiques lingüístiques, ideologies lingüístiques, País Valencià.

ABSTRACT

This article explores the linguistic practices and ideologies of a sample of immigrant secondary school students from Castelló de la Plana (Valencian Country) through a qualitative analysis of the discourses in which they recontextualise their language practices in different socialisation spaces. The aim is to understand the process through which their linguistic repertoires and identities take shape, and to check the extent to which they become new speakers of Catalan and/or Spanish. Results show that the home space is the only field where immigrant languages still dominate their language practices, whereas the classroom becomes the

only space for learning and using Catalan, albeit to a limited extent. On the other hand, peer group socialisation is characterised by a restricted use of immigrant languages and an extensive use of Spanish, which they consider key to create new relationships within the host society. Although there is not a clear-cut rejection of Catalan, to which they recognise a legitimate status on a territorial and historical basis, they consider it a resource restricted to the practices of its native speakers, a group to which they do not feel they belong.

KEYWORDS: new speakers, immigration, language practices, language ideologies, Valencian Country.

1. INTRODUCCIÓ¹

Per a les societats catalanòfones dins de l'Estat espanyol, l'arribada en el tombant de mil·lenni de «noves immigracions» d'origens geogràfics i lingüístics heterogenis ha comportat la transformació demogràfica i sociolingüística més rellevant d'ençà del procés de bilingüïtzació massiva de la població autòctona al llarg del segle xx, i de l'arribada d'importants contingents de població castellanoparlant des d'altres territoris de l'Estat en el tardofranquisme (Vila, 2013). La incorporació d'aquesta població planteja nous reptes per a les polítiques lingüístiques catalanes, valencianes i illenques i per a la sostenibilitat del català en el mitjà termini, atesa la tendència generalitzada a la *interposició* del castellà en la interacció entre la població catalanoparlant i les persones que categoritzen com a «forasteres» (Pujolar, 2010), especialment quan pertanyen a minories visibles; i tenint en compte que el castellà continua sent la llengua realment valorada en els processos d'arrelament i nacionalització i la que disposa de major capacitat discriminant en el mercat laboral (Boix-Fuster i Vila, 2006).

El procés d'incorporació lingüística dels nous immigrants ha estat força estudiat a Catalunya des de perspectives teòriques i metodològiques diverses, amb diferents grups de població (adults i en edat escolar) i en diferents espais institucionals.² Al País Valencià, en canvi, disposem de poca evidència empírica sobre aquesta realitat, amb algunes excepcions, com Vigers (2012), qui apunta que els nous valencians d'origen romanès tenen una disposició genèrica a aprendre i usar el castellà en les seues relacions amb la societat d'acollida, fins i tot en entorns de major catalanització com la comarca dels Ports.

1. Una versió prèvia d'aquest treball es va presentar com a comunicació al segon simposi de la Xarxa Europea sobre Nous Parlants en una Europa Multilingüe (Acció COST ISCH IS1306) (12-14 maig 2016, Universitat d'Hamburg). L'elaboració de l'article s'ha beneficiat d'una beca predoctoral FPI en el marc del projecte «Nous parlants, noves identitats: pràctiques i ideologies lingüístiques a l'era postnacional (NEOPHON)» (FFI2011-24781). També, dels ajuts al projecte «Resocialització lingüística en l'educació secundària (RESOLSEC)» (FFI2009-09968), al Grup d'Estudi de la Variació (2009 SGR 521) i al grup Llengua, Cultura i Identitat en l'Era Global (IdentCat) (2014 SGR 1516).

2. Vegeu Vila (2013) per a una revisió.

L'objectiu de l'article és aprofundir en aquesta realitat tot analitzant les experiències lingüístiques d'una mostra d'estudiants de secundària d'origen immigrant de Castelló de la Plana,³ la principal ciutat del nord del país, que vaig estudiar com a part de la meua recerca de doctorat (Flors-Mas, 2017). Es tracta d'un grup d'adolescents exposats a l'aprenentatge formal del català en el sistema educatiu, tot i que amb diferent intensitat, com a resultat de l'estructuració del sistema educatiu valencià a partir d'un *model de línies*, amb diferent pes del català i el castellà com a llengües vehiculars (Tasa i Bodoque, 2016). En línia amb la temàtica del monogràfic, es tracta d'entendre en quina mesura es pot considerar aquests adolescents com a *nous parlants* del català i/o del castellà, i quins han estat els factors condicionants dels seus posicionaments.

2. MARC TEÒRIC

El treball se situa, per tant, en una línia de recerca que ha experimentat una notable embranzida els darrers anys, com a resultat de la formació de la Xarxa Europea sobre Nous Parlants en una Europa Multilingüe.⁴ La preocupació central dels seus membres ha estat entendre la imbricació entre la incorporació a l'ús d'una llengua per part de parlants no nadius i els processos de *diferenciació sociolingüística* (Irvine i Gal, 2000) i de creació, manteniment i/o contestació de desigualtats socials, a més de comprendre com es negocien aquestes tensions sobre la base d'ideologies de legitimitat, autoritat i/o propietat lingüístiques (O'Rourke, Pujolar i Ramallo, 2015). Aquesta lent analítica s'ha aplicat fonamentalment a l'estudi de processos de revitalització lingüística (Smith-Christmas *et al.*, ed., 2018), però també ha servit per a explorar la incorporació d'immigrants a les societats d'acollida respectives (Márquez Reiter i Martín Rojo, ed., 2014), entre altres.

Entre els pocs estudis que han analitzat de manera conjunta totes dues qüestions, destaca la recerca de Bermingham (2018) sobre adolescents capverdians a Galícia. Exposats a un sistema educatiu amb presència significativa del gallec, poden ser considerats de fet com un perfil emergent de «nou parlant doble», del castellà i del gallec, que experimenta «a double layer of 'otherness' [...] possibly denying them access to certain linguistic markets» (2018: 113). En línia amb la proposta teòrica de Woolard (2008), Bermingham observa que, a pesar que els seus participants atorguen un clar valor d'*autenticitat* local al gallec, perceben que la varietat d'aquesta llengua a què tenen accés no es correspon amb la dels seus parlants nadius, que és la realment valorada des d'aquest prisma ideològic. Aquest fet, sumat a la representació del castellà com una llengua pública, *anònima* i universalment accessible, els decanta cap a l'ús del castellà.

El present estudi situa el focus sobre un grup d'estudiants immigrants de Castelló amb diferents orígens i llengües inicials i, en línia amb les propostes de la *sociolització*

---

3. D'ara endavant, Castelló.

4. Vegeu <http://www.nspk.org.uk/> (consulta: 16 març 2019).

lingüística (Garrett i Baquedano-López, 2002), tracta d'entendre els processos de configuració dels seus repertoris i identitats lingüístics a partir de les seues pràctiques situades en tres espais de socialització: la llar, l'escola i els grups d'iguals. Es pren com a punt de partida una aproximació dialògica a la construcció de les identitats i s'entén, des d'aquesta perspectiva, que «identities [...] are about positionings by others and self-positionings, about ascriptions from without and affiliations from within» (Block, 2007: 42). En conseqüència, s'entén que les identitats que els parlants poden escenificar en la interacció depenen tant de les seues pròpies habilitats i preferències lingüístiques com de les maneres com els seus interlocutors interpreten la seua posició sociolingüística i els accepten, o no, com a parlants legítims de determinades varietats.

De manera complementària, l'anàlisi ens aproxima les *ideologies lingüístiques* (Woolard, 1998) dels adolescents i ens permet entendre quins valors socials atorguen a les diferents llengües en joc, és a dir, el català, el castellà i les diferents llengües immigrants. Ens proporciona, per tant, informació valuosa sobre els significats socials o *indicialitats* (Irvine i Gal, 2000) que les diferents llengües prenen als ulls i les oïdes dels parlants, i sobre el grau en què consideren adequat o *legítim* (Bourdieu, 1977) l'ús de les diferents llengües en cadascun dels camps socials estudiats.

En concret, l'article aborda dues preguntes de recerca. D'una banda, es tracta d'entendre com es posicionen aquests adolescents respecte a les diferents llengües en joc en cada espai de socialització, i com hi són categoritzats i posicionats per la resta d'actors socials. De l'altra, comprendre els efectes de la distribució de les llengües en diferents espais socials i de la seua associació amb determinades categories de parlants sobre les indicialitats i els valors socials que adquireixen per a aquests adolescents.

3. CONTEXT DE LA RECERCA

La immigració transnacional és un fenomen força recent a Castelló i, en general, als territoris de llengua catalana. Els primers fluxos significatius d'immigració de fora de l'Estat espanyol van començar al tombant de mil·lenni, i comptaven amb la bombolla immobiliària i la forta demanda de mà d'obra barata que generava com a factor d'atracció clau (Bernat, dir., 2015). En el moment de la recerca (2014), la població de nacionalitat estrangera de la ciutat havia arribat a representar pràcticament el 20 % del total, en un moment en què la ciutat tenia 173.841 habitants, segons el padró municipal d'habitants. Un tret característic d'aquests castellanencs d'adopció és la forta concentració de persones de nacionalitat romanesa, un grup que, amb 17.421 efectius l'any 2014, representava un 54,12 % del total de la població nouvinguda, clarament per davant de les persones de nacionalitat marroquina (2.276) o d'algun país llatinoamericà (2.993).

La situació sociolingüística amb què van trobar-se en arribar a la ciutat era de notable minorització del català i de clar predomini del castellà, com a resultat de dos fenòmens contrastats. En primer lloc, el procés de trencament de la transmissió inter-

generacional del català durant el segle xx, extensament documentat (Conill i Querol, 2006; Montoya i Mas, 2011: 197-206) i que, com mostren Fabà i Montoya (2012: 226-229), ha continuat actiu com a mínim fins a l'any 2004, en què l'ús del català amb progenitors se situava en el 36,5 % del total i es reduïa a un 28,7 % en el cas dels usos dels enquestats amb els seus fills. En segon lloc, l'arribada de població castellanoparlant, amb uns percentatges significatius, des d'altres territoris de l'Estat els anys seixanta i setanta. En aquest marc, la poc documentada —però àmpliament constatable— incorporació al castellà de les immigracions transnacionals actuals estaria agreujant la pressió demogràfica sobre la població catalanoparlant. Com a mostra, en els sis centres de secundària de la ciutat on vaig dur a terme el treball de camp per a la tesi, només un 12,7 % dels estudiants declarava que parlava només o sobretot català amb els seus progenitors, per un 14,1 % que hi parlava tant català com castellà i fins a un 59,6 % que ho feia només o sobretot en castellà (Flors-Mas, 2017: 201). Els estudiants que hi parlaven altres llengües, objecte d'aquest article, eren un 13,7 % del total.

L'escolarització representa un dels únics espais d'exposició i pràctica de la llengua catalana per a aquesta majoria de castellanencs que no s'hi ha socialitzat primàriament a la llar. En el marc d'unes polítiques de «promoció limitada» del català (Bodoque, 2011), resultants del desplegament de la Llei d'ús i ensenyament del valencià de 1983, el sistema educatiu del País Valencià s'ha estructurat en un *model de línies* que en la secundària es concretava en dos programes: el Programa d'Ensenyament en Valencià (PEV), en què el català és, teòricament, la llengua vehicular predominant, i el Programa d'Incorporació Progressiva (PIP), en què ho és el castellà.⁵ L'arribada de les noves immigracions no ha anat lligada a una revisió a fons del model, fora de la previsió de programes de compensació educativa per a l'aprenentatge inicial de les llengües d'escolarització⁶ o, en l'àmbit local, l'existència de convenis entre l'Ajuntament de Castelló i el Ministeri d'Educació de Romania per a l'ensenyament del romanès en horari extraescolar.

Hi ha poques recerques que analitzen la posició dels estudiants immigrants i les seues famílies respecte al sistema educatiu valencià. Vigers (2012) ha assenyalat, en aquest sentit, que una part dels progenitors d'origen romanès mostra una preferència genèrica pel PIP, perquè pensen que proveirà els seus descendents d'un millor accés al castellà, que és el capital que consideren més rellevant per al seu èxit escolar i laboral futur.

---

5. Per a una visió més aprofundida del model valencià d'educació lingüística fins a la nova Llei 4/2018, de plurilingüisme, vegeu Tasa i Bodoque (2016) o Flors-Mas (2017: 101-114).

6. Vegeu http://www.docv.gva.es/datos/2001/07/17/pdf/2001_X6756.pdf (consulta: 29 març 2019).

4. MÈTODES

Aquest treball es basa en un conjunt d'entrevistes semiestructurades en grup que es van dur a terme en el marc del projecte RESOL de la Universitat de Barcelona; un estudi longitudinal que combina diferents mètodes per a analitzar l'impacte de l'escolarització sobre les competències, els usos i les ideologies lingüístics d'una mostra d'estudiants de Catalunya, Mallorca i les comarques centrals de la Franja (Vila *et al.*, 2018). De manera complementària, la meua recerca doctoral (Flors-Mas, 2017) incorporava dades quantitatives i qualitatives de sis centres de secundària públics i privats-concertats de Castelló, una localitat relativament desatesa en la recerca en sociolingüística educativa al País Valencià en relació amb les àrees de València i Alacant,⁷ amb l'objectiu d'analitzar l'impacte dels models lingüístics educatius català i valencià sobre els repertoris, les pràctiques i les ideologies lingüístics dels adolescents.

Atesos els objectius d'aquest treball, l'anàlisi es limita a cinc entrevistes en grup i una entrevista individual amb dinou estudiants de quart d'ESO de Castelló amb llengües inicials diferents del català i el castellà (al·loglots), en què l'entrevistador mantenia el català però els entrevistats podien fer servir el català o el castellà. La taula 1 resumeix les característiques sociodemogràfiques i sociolingüístiques dels participants, que són majoritàriament homes nascuts a Romania o el Marroc i que tenen el romanès, l'àrab o l'amazic com a llengües inicials. En el moment de l'entrevista (2014) tenien una edat mitjana de 16,32 anys i una mitjana d'11,26 anys d'estada a la localitat, sovint després del pas per destinacions intermèdies. Eren, doncs, molt majoritàriament membres de la generació 1.5, és a dir, persones nascudes al país d'origen però escolaritzades en la societat d'acollida. Pràcticament tots estudiaven en centres públics i més en PIP que en PEV, i cinc d'ells ja estaven orientats cap al món laboral i cursaven un Programa de Qualificació Professional Inicial (PQPI).⁸

Les entrevistes, que van durar 1 hora i 19 minuts de mitjana, es van enregistrar en vídeo, es van transcriure parcialment i es van codificar amb Atlas.ti de manera prèvia a l'anàlisi, que es basa en l'aproximació tripartida que proposa Mason (1996: 107-111): una lectura *literal* del contingut proposicional de les dades; una lectura *interpretativa* dels discursos a partir del marc teòric i el coneixement disponible sobre els contextos històric, social i polític en què es produeixen, i, per acabar, una anàlisi *reflexiva* de l'impacte de la identitat de l'investigador i les condicions d'interacció sobre les dades generades.

7. Vegeu Casesnoves i Sankoff (2004) o Colom (1998) en el cas de València, i Baldaquí (2000) pel que fa a la comarca de l'Alacantí.

8. Vegeu http://www.docv.gva.es/datos/2008/06/23/pdf/2008_7764.pdf (consulta: 8 març 2019).

TAULA 1

Dades sociodemogràfiques i sociolingüístiques de la mostra d'estudiants al·loglots de Castelló

<i>Entrevista (durada)</i>	<i>Participant</i> ⁹	<i>Sexe</i>	<i>Lloc de naixement</i>	<i>Llengua inicial</i>	<i>Edat</i>	<i>Anys d'estada</i>	<i>Titularitat del centre</i>	<i>Programa lingüístic</i>	<i>Curs</i>
CSP1-AL1 (1h 35')	Ilyass	H	Marroc	àrab	17	7	públic	PIP	PQPI
	Nabil	H	Marroc	àrab	19	10	públic	PIP	PQPI
	Ahmed	H	Lleida	àrab	17	—	públic	PIP	4t ESO
	Victor	H	Romania	romanès	18	10	públic	PIP	PQPI
CSP1-AL2 (1h 21')	Stephanie	D	Nigèria	pidgin nigerià ¹⁰	16	6	públic	PIP	4t ESO
	Mihaela	D	Romania	romanès	15	10	públic	PIP	4t ESO
	Alin	H	Romania	romanès	16	12	públic	PIP	4t ESO
	Claudiu	H	Romania	romanès	15	11	públic	PIP	4t ESO
CSP2-AL (1h 33')	Anaïs	D	França	francès	17	12	públic	PIP	4t ESO
	Ioana	D	Romania	romanès	16	7	públic	PIP	4t ESO
	Daniela	D	Brasil	portuguès	16	5	públic	PEV	4t ESO
	Robert	H	Romania	romanès	15	13	públic	PEV	4t ESO
CSP3-AL (1h 13')	Denisa	D	Romania	romanès	16	8	públic	PEV	4t ESO
	Béla	H	Romania	hongarès	18	14	públic	PEV	4t ESO
	Adil	H	Marroc	àrab	15	11	públic	PEV	4t ESO
CSP4-AL (1h 20')	Karim	H	Marroc	amazic	17	16	públic	PEV	4t ESO
	Ayoub	H	Marroc	amazic	16	15	públic	PEV	PQPI
	Mohamed	H	Marroc	amazic	16	15	públic	PEV	PQPI
CSC1-AL (54')	Hiroki	H	Castelló	castellà i japonès ¹¹	15	—	privat-concertat	PIP	4t ESO

FONT: Elaboració pròpia.

5. RESULTATS

5.1. Pràctiques i ideologies lingüístiques a la llar

La llar es configura com l'únic espai de socialització en què encara predomina l'ús de les llengües immigrants. Tanmateix, en gairebé tots els casos s'hi han incorporat

9. Tots els noms són pseudònims.

10. La participant l'anomena *broken English*. També explica que la llengua de la seua comunitat d'origen és l'edo, també anomenat *bini*, que és el nom que fa servir. Afirmar que abans d'emigrar també la parlava, però només amb els seus avis.

11. La mare és nascuda al Japó i el pare, a Múrcia.

alguns usos del castellà, la llengua majoritària a la ciutat i la que vehicula bona part de les relacions exolingües, entre autòctons i allòctons i entre allòctons de diferents orígens i llengües familiars. En aquest marc, els estudiants descriuen diferents patrons d'ús amb els progenitors i amb els germans.

Amb els primers es constata un clar predomini de la llengua d'origen: fins a catorze dels dinou participants hi parlen les llengües immigrants en exclusiva. En les entrevistes, els estudiants solen representar els progenitors com a actors que intervenen activament sobre els usos lingüístics a la llar per a restringir-hi l'ús del castellà i mantenir-los com a espais relativament monolingües, amb l'objectiu d'assegurar la reproducció de les llengües immigrants, amb un èxit variable. Per exemple, Ayoub explica que «jo estic acostumat, és que des de xicotet em parle amb ell [el seu pare] en castellà, no sé per què, i así m'he quedat», tot i que «ell em diu: parla'm en bereber, i jo no, no sé per què... és así i avant». En general, però, sí que s'hi manté l'ús de les llengües immigrants, i hi ha casos en què els descendents també s'impliquen activament en la preservació de la llar com a espai (relativament) monolingüe. És el cas, sobretot, d'alguns adolescents d'origen romanès, que en les entrevistes mostren un fort sentit d'identificació amb la llengua d'origen. Vegeu, per exemple, el cas de Claudiu.

EXTRACTE 1. Entrevista CSPI-AL-PIP

---

1 **Claudi:** pues: jo parle: només en: ... en: romanés [...] perquè:: no sé, em sent millor amb, en parlant amb els meus pares en romanés, i:: molt: *de vez en cuando*, e: [parle un poquet]

Alin: [{{(flux) de vegades}}

Claudi: en castellà ... però:: molt de vegades

En canvi, amb els germans l'ús del castellà té una presència més extensiva, especialment entre adolescents d'origen marroquí. El contrast entre usos amb progenitors i amb germans és patent, per exemple, quan Béla explica que «amb els meus pares, com el meu pare diu que tinc que parlar-ho per a que no se m'oblidi, entones... doncs, parle amb ells, hongarés, i amb la meva germana en castellà». Amb germans, els usos bilingües i fins i tot els usos monolingües del castellà esdevenen la pauta dominant, tot i que amb certes diferències en funció de l'edat i el moment d'arribada, amb més ús de les llengües immigrants amb els germans grans i menys amb els petits. Tanmateix, tampoc en aquest cas s'hi troben posicionaments uniformes, i hi ha fins i tot qui, com Robert, intenta modificar els usos dels germans més petits a través de tries divergents: «a lo millor [...] em fa una pregunta la meua germana en castellà, però jo li conteste en romanés».

5.2. Pràctiques i ideologies lingüístiques a les aules

En clar contrast amb el que s'acaba de veure, el sistema educatiu es configura com l'únic espai en què aquests adolescents poden aprendre i practicar el català en un cert

grau. En els seus discursos, el català apareix com una llengua estretament vinculada amb l'etapa escolar i amb les pràctiques que la caracteritzen —i això marca un clar contrast respecte al castellà, que, d'acord amb els discursos dels estudiants, s'aprèn «al carrer», en la socialització amb iguals. A més, la configuració dels usos lingüístics a les aules de secundària de Castelló pot representar un fre a aquest procés d'aprenentatge, perquè, d'acord amb els discursos dels estudiants —i amb l'evidència quantitativa generada en el treball de camp de la tesi—, el català presenta un clar dèficit d'*institucionalització* a les aules, fins i tot en el cas dels PEV (Flors-Mas, 2018). En l'extracte 2, Karim, que ha estat sempre escolaritzat en PEV, explica que l'ús del català s'ha anat reduint en el pas de primària a secundària, i reflexiona sobre l'impacte que això ha tingut en la seua percepció d'expertesa en català.

EXTRACTE 2. Entrevista CSP4-AL

- 1 **Karim:** de menut jo sabia més valencià que: castellà perquè: jo quan anava a l'escola tots els professors parlaven valencià, que me'n recorde [...] ara: parla sols, solament: u o dos, el professor de {(rient) valencià:} o: o algú que ja
- 5 **Mohamed:** socials tam(b)é ... [bueno:]
Karim: [ntx,] depenent de on: de a on ha: nascut el: professor i: li agrada parlar en valencià o en castellà, però normalment parla en castellà
-

Aquesta reducció de l'ús del català es deu, en primer lloc, al fet que un segment del professorat empra el castellà com a llengua vehicular dels continguts en assignatures en què, d'acord amb el disseny del programa, aquesta hauria de ser el català. A més, però, no sembla que hi haja una expectativa generalitzada entre el professorat que els estudiants hagen d'activar l'ús del català a l'aula quan aquesta és la llengua vehicular. Fora del professorat de llengua catalana, no s'esmenta cap cas de docents que intervinguen sobre les pràctiques dels estudiants en aquest sentit. En definitiva, les pràctiques predominants en la interacció a l'aula poden posicionar els estudiants d'origen immigrant com a *parlants actius* del castellà i només *receptors passius* del català (Caglitutuncigil, 2014). Sumades al fet que aquest grup s'orienta majoritàriament cap als PIP (Vigers, 2012), les tendències descrites poden limitar l'accés al català a una part d'aquests adolescents, i dificultar la consolidació i la millora de les habilitats de què ja disposen en casos com el de Karim.

Finalment, cal dir que els discursos dels estudiants sobre el règim lingüístic del sistema educatiu valencià revelaven de manera molt clara les ambivalències d'un model de «promoció limitada» del català, que dicta l'aprenentatge obligatori de la llengua però no pren mesures de relleu per a incrementar-ne el valor en el mercat lingüístic local, en què el castellà predomina clarament, també des del punt de vista demolingüístic. Com mostra l'extracte 3, tot plegat es tradueix no només en una escassetat efectiva d'ocasions d'ús significatiu del català, sinó també en un interès limitat per l'aprenentatge i l'ús de la llengua, atès que no proporciona —i no es preveu que ho faça en el futur— accés a recursos materials i simbòlics valuosos.

EXTRACTE 3. Entrevista CSP2-AL

- 1 **Daniela:** és que quan: va- [...] vaig a: escomençar a: estudiar castellà i valencià, el vale- el castellà, és m: a mi, me resulta més fàcil, per a mi dependre i això, i el valencià: no sé, costa: més [...] i també després: al car-
 5 en Espanya vaig a M- a Madrid i parlen castellà, i no en valencià, no sé, només, aquestes: qüestions, que: ... aprens però: ... després no: ... l'utilitzes molt, [i: i:]

ENT.: [no el fas servir] després

Daniela: i di- i te quedes en plan, per què: ... vaig a estudiar castellà o valencià- en valencià?

5.3. Pràctiques i ideologies lingüístiques en els grups d'iguals

Ja fora de la llar i les aules, en el camp de la socialització amb iguals, l'ús de les llengües immigrants sembla fortament dependent del grau d'homogeneïtat del grup. En aquest aspecte, els discursos dels estudiants tenen un cert component contradictori. D'una banda, afirmen que prefereixen relacionar-se amb adolescents del seu mateix origen perquè d'aquesta manera poden fer servir la seua llengua d'origen o, si més no, «barrejar-la» —tal com ells mateixos ho expressen— amb el castellà. Alhora, però, en les entrevistes es pot constatar un esforç explícit per representar-se com a membres de xarxes socials heterogènies, amb participació del que categoritzen com a «espanyols».

Siga com siga, els seus discursos representen les llengües immigrants com a tries restringides en aquest camp, i no només en el marc d'interaccions exolingües, amb parlants d'altres llengües com a *participants ratificats*, sinó fins i tot quan una interacció endolingüe té lloc en presència d'*espectadors* (Goffman, 1981) d'un exogrup que poden sentir la conversa. Els adolescents apunten que una tria marcada de les llengües immigrants en aquests contextos corre el risc de ser interpretada com l'ús d'una mena de «codi secret» per a excloure els no parlants de la conversa o ocultar-los-en el contingut, i pot provocar «desconfiança». A més, també pot actuar com a desencadenant de les visions estereotipades del grup, amb els consegüents efectes estigmatitzadors. En aquest marc, l'alternança al castellà es presenta sovint com una manera de prevenir els efectes secundaris del que es percep com una tria il·legítima en l'espai públic. Com mostra l'extracte 4, les posicions dels participants envers aquesta qüestió s'han d'entendre en un continuïum: des de la internalització de les «sancions del mercat» i l'adopció del castellà com una forma de *censura anticipada* (Bourdieu, 1977), emmarcada en els discursos com una qüestió de «respecte» envers els membres d'altres grups (Martín Rojo, 2013); i fins a una posició de resistència, que emfasitza la noció de «llibertat de tria».

EXTRACTE 4. Entrevista CSP3-AL

-
- 1 **Adil:** si tu tens a- algú amb: qui pots parlar àrab, i: hi ha algú: d- davant, que no t'entén?, per respecte, tu: tendries que parlar en castellà [...] i: quan estàvem do- els: dos, sí que parlàvem àrab, però: [...]
- ENT.:** ((a Denisa i Béla)) vosatros tam(b)é feu això?
- 5 **Denisa:** sí, [jo almenys sí]
- Béla:** [no: no té per què,] jo: si: vull parlar, e: o- un altre idioma me done igual, que s- és com si ara se pose a parlar: un: ... un xino, aquí: amb mi, saps?, o: amb altre, i jo no entenc res, no tinc que pensar que estan dient algo de mi, o: ... són lliures, ja podran parlar com vullguen
-

Quant a la posició del català, els adolescents d'origen immigrant també l'interpreten com una llengua *autèntica* i, doncs, clarament restringida a les pràctiques del seu grup de parlants nadius, amb què no se senten alineats ni cridats a incorporar-s'hi. Per als entrevistats, el català indicia de manera estereotipada la població gran i més rural, un ancoratge habitual de les llengües minoritzades en el passat i en situacions d'endarreriment econòmic (Cavanaugh, 2004). És evident que aquestes imatges no tenen el mateix potencial estigmatitzador que les que circulen sobre els personatges socials associats estereotipadament a les diferents nacionalitats immigrades, representats icònicament per l'ús de les llengües immigrants. Sense anar més lluny, Ayoub explica que «si parles àrab, ja... “este, este es un moro, este vende chocolate por ahi”» i que «el romanés és que “es un ladrón”». Amb tot, és clar que en representar el català com un atribut de parlants grans i de zones rurals apunten, de manera implícita, al fet que el perceben com un recurs inapropiat per a escenificar el tipus d'identitats valorades en els seus grups de joves urbans.

Tot i amb això, cal dir que en general reconeixen una certa legitimitat al català sobre bases territorials i històriques i que, amb poques excepcions, no s'alineen amb ideologies monolingüistes favorables al castellà. Tanmateix, el problema no sembla fonamentalment ideològic. Tal com ho expressava Claudiu, «no és que no m'agrade el valencià, és que no es pot usar», perquè hi ha condicionants que els prevenen d'adoptar-ne usos més extensius, amb una certa independència de les seues motivacions. En primer lloc, la forta minorització dels catalanoparlants a la ciutat, que limita i invisibilitza les oportunitats de pràctica. En segon lloc, i de manera més rellevant, la tendència generalitzada entre els catalanoparlants d'emprar el castellà a l'hora d'interactuar amb qualsevol persona que perceben com a «forastera», abans de qualsevol consideració sobre les seues habilitats lingüístiques, el que Pujolar (2010) anomena *interposició* del castellà, recuperant el concepte aracilià. Es tracta d'un patró que posiciona els adolescents immigrants com a castellanoparlants en la interacció i els dificulta adoptar usos més destacats del català, i que de passada redueix el valor d'aquesta llengua en el mercat lingüístic local. Així ho apunten Nabil i Ahmed en el següent extracte, que, de fet, s'inicia després que hagueren defensat que les persones «locals» haurien de fer servir més el català.

EXTRACTE 5. Entrevista CSP1-AL1

-
- 1 **ENT.:** i la gent: i vosatros que veniu de fora què: què hauríeu de fer?
Ahmed: parlar, també parlar-lo
Nabil: tranquilo que no^h incomparamo^h [...] a ver, si vienen nuevo^h: se incorporan a la lengua que le des
- 5 **Ahmed:** c(l)aro [...] porque a ver, si tú vienes aquí: y hablan valenciano: hablarás valenciano obligatoriamente, porque te- porque te, te tienen que entender, pero si vienes, y hablan todos castellano, entonces: tú hablas castellano
-

En aquest context el castellà consolida la seua posició com a llengua pública, *anònima* (Woolard, 2008). Com subratlla Woolard, una vegada s'han consolidat com a llengües públiques per defecte, i el seu ús es dona per descomptat, les llengües representades des del paradigma de l'anonimat «poden representar tothom i ser usades igualment per tothom, precisament perquè no pertanyen a ningú en particular [...] es posicionen com a universalment obertes i disponibles per a tothom» (2008: 307). Encara que es tracta inequívocament d'un constructe ideològic, el cert és que aquesta idea ressona en els discursos dels adolescents i que, efectivament, es perceben com a parlants legitimats de la llengua i la fan servir per a relacionar-se amb qualsevol membre d'un exogrup. En aquest procés, adquireixen un alt grau d'expertesa en les habilitats conversacionals, de què no disposen en el cas del català, i també un sentit d'identificació amb la llengua en la mesura que els proporciona accés a qualsevol tipus de relació social, present i —previsiblement— també futura, com mostra l'últim extracte.

EXTRACTE 6. Entrevista CSP1-AL1

-
- 1 **ENT.:** totes [les llengües] vos agrae aixina però quina: vos agrae més fer servir?, quina: preferiu? [...]
Nabil: yo castellano pa(ra) comunicarme con todos
ENT.: mhm? ... pienses que el castellà: é- és més útil p(er) a comunicar-se [...]
- 5 **Victor:** sí es [en plan así para comunicarse castellano]
Ahmed: [claro, sí: castellano] es el que más te sirve, o sea, en este momento: castellano
-

6. CONCLUSIONS

L'anàlisi de les dades permet constatar, en primer lloc, que les pràctiques lingüístiques a la llar posicionen aquests adolescents com a parlants de diferents llengües immigrants. A l'institut, les pràctiques predominants en la interacció a l'aula els posicionen com a parlants actius del castellà i només com a receptors passius del català. D'altra banda, en el camp de la socialització amb iguals emergeix una norma mono-

lingüe que restringeix l'ús de les llengües immigrants en l'espai públic i que, juntament amb la interposició del castellà en la interacció amb la població catalanoparlant, posiciona aquests adolescents, de nou, com a nous parlants del castellà. En relació amb la segona pregunta de recerca, també s'ha pogut constatar que en indiciar determinats espais-temps, activitats i categories de parlants, les diverses llengües en joc adquireixen diferents valors per als adolescents d'origen immigrant de Castelló. Les llengües immigrants indiquen fonamentalment l'espai de la llar; el seu ús es troba restringit a la interacció amb els membres del propi grup, i poden comportar una certa dosi d'estigmatització per part dels «locals». De la seua banda, perceben el català com una llengua notablement restringida a l'àmbit educatiu i als usos dels seus parlants nadius, i l'associen amb parlants d'àrees rurals i amb gent gran. Finalment, el castellà és una llengua amb una presència remarcable en tots tres espais i es construeix ideològicament com una llengua universalment accessible.

Cal no perdre de vista que aquestes pràctiques i ideologies contrastades tenen també conseqüències sobre la identificació amb les diferents llengües dels seus repertoris. En general, la majoria de participants s'identifiquen fortament amb les llengües immigrants en tant que són llengües familiars i part dels seus bagatges culturals. També s'identifiquen amb el castellà, com a llengua més emprada en la interacció quotidiana, que els permet construir un sentit de solidaritat amb els seus iguals i que els dona accés a noves relacions. Hem vist, també, que no presenten una actitud de rebuig cap al català: més aviat es mostren oberts a interactuar en aquesta llengua si es donen les condicions adients. Amb tot, l'estructura del mercat lingüístic local converteix aquesta opció en una possibilitat remota. La minorització de la població catalanoparlant, la interposició del castellà i l'escàs valor del català en el mercat lingüístic representen obstacles de primer ordre per a la revitalització del català a la ciutat i el conjunt del País Valencià i per a unes polítiques lingüístiques que, tot preservant la cohesió social i la igualtat d'oportunitats, impedisquen que la incorporació d'aquests nous castellanencs esdevinga una amenaça per a la sostenibilitat del català en el mitjà termini.

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- BALDAQUÍ, Josep Maria (2000). *Els programes educatius bilingües a la comarca de l'Alacantí: estudi sociolingüístic* [en línia]. Tesi doctoral. Alacant: Universitat d'Alacant. <<http://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/10090/1/Baldaqu%c3%ad%20Escandell%2c%20Josep%20Maria.pdf>> [Consulta: 28 febrer 2019].
- BERMINGHAM, Nicola (2018). «Double new speakers? Language ideologies of immigrant students in Galicia». A: SMITH-CHRISTMAS, Cassie [et al.] (ed.). *New speakers of minority languages: Linguistic ideologies and practices*. Londres: Palgrave Macmillan, p. 111-130.
- BERNAT, Joan Serafí (dir.) (2015). *La inmigración en Castelló de la Plana: Capital social, redes sociales y estrategias de adaptación a la crisis económica*. Castelló de la Plana: Fundació Dávalos-Fletcher.
- BLOCK, David (2007). *Second language identities*. Londres; Nova York: Continuum.

- BODOQUE, Anselm (2011). «El model valencià de política lingüística». *Revista de Llengua i Dret* [en línia], núm. 56, p. 143-171. <<http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld/article/view/2402>> [Consulta: 28 febrer 2019].
- BOIX-FUSTER, Emili; VILA, F. Xavier (2006). «Pròleg: Les noves immigracions, la integració i la llengua». A: VILA, F. Xavier; BOIX-FUSTER, Emili; ALTURO, Núria (ed.). *Integrar, des de la fragilitat?: Societats plurilingües davant els reptes de les immigracions multilingües: Suïssa, Brussel·les, Luxemburg, Quebec i Catalunya* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 7-11. <<http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000046%5C00000049.pdf>> [Consulta: 28 febrer 2019].
- BOURDIEU, P. (1977). «L'économie des échanges linguistiques». *Langue Française*, núm. 34, p. 17-34.
- CAGLITUTUNCIGIL, Tülay (2014). «Constructing inequalities in bilingual spaces: teaching Catalan to female immigrants». *Digithum* [en línia], núm. 16, p. 75-83. <<https://digithum.uoc.edu/articles/abstract/10.7238/d.v0i16.2172/>> [Consulta: 28 febrer 2019].
- CASESNOVES, Raquel; SANKOFF, David (2004). «The Valencian revival: why usage lags behind competence». *Language in Society*, vol. 33, núm. 1, p. 1-31.
- CAVANAUGH, Jillian R. (2004). «Remembering and forgetting: ideologies of language loss in a northern Italian town». *Journal of Linguistic Anthropology*, vol. 14, núm. 1, p. 24-38.
- COLOM, Ferran (1998). *El futur de la llengua entre els joves de València*. València: Denes.
- CONILL, Josep J.; QUEROL, Vicent (2006). «El futur del valencià: un dilema (també) castellanenc». A: CARCELLER, Josep M. [et al.]. *Castelló... sostenible?* Castelló de la Plana: Associació Cultural Colla Rebombori, p. 71-80. També disponible en línia a: <http://www.josepconill.cat/images/stories/informacio/2_la_ideologia_castellonenca/el_futur_del_valencia.pdf> [Consulta: 28 febrer 2019].
- FABÀ, Albert; MONTOYA, Brauli (2012). «La transmissió lingüística intergeneracional del català al País Valencià. Una perspectiva territorial». *Caplletra* [en línia], núm. 53, p. 211-231. <<http://www.raco.cat/index.php/Caplletra/article/view/267984/363357>> [Consulta: 28 febrer 2019].
- FLORS-MAS, Avel·lí (2017). *Usos lingüístics i identitats socials entre adolescents catalans i valencians*. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona. També disponible en línia a: <<https://www.tdx.cat/handle/10803/458518>> [Consulta: 28 febrer 2019].
- (2018). «Els usos lingüístics a les aules de secundària a Catalunya i el País Valencià: l'estudiantat i el professorat com a actors de la política lingüística educativa». *Revista de Llengua i Dret* [en línia], núm. 70, p. 103-116. <<http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld/article/view/10.2436-rld.i70.2018.3175>> [Consulta: 28 febrer 2019].
- GARRETT, Paul B.; BAQUEDANO-LÓPEZ, Patricia (2002). «Language socialization: reproduction and continuity, transformation and change». *Annual Review of Anthropology*, vol. 31, núm. 1, p. 339-361.
- GOFFMAN, Erving (1981). «Footing». A: GOFFMAN, Erving. *Forms of talk*. Filadèlfia: University of Pennsylvania Press, p. 124-159.
- IRVINE, Judith T.; GAL, Susan (2000). «Language ideology and linguistic differentiation». A: KROSKRITY, Paul V. (ed.). *Regimes of language: Ideologies, politics and identities*. Santa Fe: School of American Research Press, p. 35-84.
- MÁRQUEZ REITER, Rosina; MARTÍN ROJO, Luisa (ed.) (2014). *A sociolinguistics of diaspora: Latino practices, identities and ideologies*. Nova York: Routledge.

- MARTÍN ROJO, Luisa (2013). «From multilingual practices to social processes: The understanding of linguistic 'respect' in contact zones». A: SAINT GEORGES, Ingrid de; WEBER, Jean-Jacques (ed.). *Multilingualism and multimodality: Current challenges for educational studies*. Rotterdam; Boston; Taipei: Sense Publishers, p. 33-58.
- MASON, Jennifer (1996). *Qualitative researching*. Londres; Thousand Oaks; Nova Delhi: SAGE.
- MONTOYA, Brauli; MAS, Antoni (2011). *La transmissió familiar del valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- O'ROURKE, Bernadette; PUJOLAR, Joan; RAMALLO, Fernando (2015). «New speakers of European minority languages: the challenging opportunity». *International Journal of the Sociology of Language*, núm. 231, p. 1-20.
- PUJOLAR, Joan (2010). «Immigration and language education in Catalonia: Between national and social agendas». *Linguistics and Education*, vol. 21, núm. 3, p. 229-243.
- SMITH-CHRISTMAS, Cassie [et al.] (ed.). (2018). *New speakers of minority languages: Linguistic ideologies and practices*. Londres: Palgrave Macmillan.
- TASA, Vicenta; BODOQUE, Anselm (2016). *Poder i llengua: Les llengües de l'ensenyament al País Valencià* [en línia]. València: Fundació Nexè. <<http://www.fundacionexe.org/documents/demos010.pdf>> [Consulta: 28 febrer 2019].
- VIGERS, Dick (2012). «Regional language as a tool for integration? Romanians and Valencian Catalan». *International Journal of Iberian Studies*, vol. 25, núm. 1, p. 41-60.
- VILA, F. Xavier (2013). «De l'«etapa autonòmica» a la «sociolingüística del multilingüisme»: una dècada de recerca sociolingüística sobre les noves immigracions». A: VILA, F. Xavier; SALVAT, Eulàlia (ed.). *Noves immigracions i llengües*. Barcelona: Agrupació d'Editors i Autors Universitaris: Universitat de Barcelona, p. 11-28.
- VILA, F. Xavier; UBALDE, Josep; BRETXA, Vanessa; COMAJUAN-COLOMÉ, Llorenç (2018). «Changes in language use with peers during adolescence: a longitudinal study in Catalonia». *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, p. 1-16.
- WOOLARD, Kathryn A. (1998). «Language ideology as a field of inquiry». A: SCHIEFFELIN, Bambi B.; WOOLARD, Kathryn A.; KROSKRITY, Paul V. (ed.). *Language ideologies: Practice and theory*. Nova York; Oxford: Oxford University Press, p. 3-47.
- (2008). «Les ideologies lingüístiques: una visió general d'un camp des de l'antropologia lingüística». *Revista de Llengua i Dret* [en línia], núm. 49, p. 179-199. <<http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld/article/view/892/n49-woolard-ca.pdf>> [Consulta: 28 febrer 2019].